

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Багато іноземних громадян приїжджають в Україну, щоб здобути освіту. І, насамперед, у вищих навчальних закладах. Іноземців приваблює досить високий рівень освіти і науки у нашій державі, сильні наукові школи у медицині, фізиці, математиці, економіці [2, с. 53]. З перших днів присутності в українському виші студенти знаходяться у незвичному соціокультурному, мовному, національному середовищі, до якого їм необхідно адаптуватися у найкоротший термін [5, с. 124].

У зв'язку із зазначеним важливістю набувають проблеми адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ (О. Орехова, М. Іванова, Н. Титкова, А. Суригін, С. Шестопалова, А. Корміліцин, В. Петров, В. Ракачев, Я. Ракачева та ін.), пошуку ефективних технологій навчання (А. Алексюк, В. Безпалько, Л. Давидов, О. Вербицький, А. Трещев, О. Коваленко, Г. Селевко Є. Машбиць, О. Пехота, С. Сисоева), зокрема тих, що сприяють успішній адаптації іноземних студентів (Б. Ананьєв, А. Осипова, А. Реан, та ін.). На жаль, дане питання і досі майже не реалізоване на практиці та залишається поза увагою науковців.

Починаючи навчання в університеті іноземні студенти стикаються з багатьма проблемами. Багато з них ще не володіє вільно мовою викладання, не вміє відкидати неважливу інформацію та конспектувати зміст основних понять. Для цього іноземець повинен мати високий рівень володіння мовою. Окрім того, на лекціях загальнонаукових дисциплін швидкий темп викладання лектора не дає можливість осмислювати почуту мову. Як наслідок, у позанавчальний час вони вимушені самостійно відпрацьовувати незрозумілий матеріал спеціальності за навчальними посібниками. В умовах збільшення об'ємів і темпів засвоєння навчальної інформації виникає значне психоінформаційне перевантаження студентів [1, с. 347].

Однак застосування інноваційних технологій навчання сприяє успішній адаптації іноземних студентів до навчання у вищому закладі освіти, Перш за все, зазначимо, що технологія навчання – це теорія використання прийомів, засобів і способів організації навчальної діяльності у ВНЗ; «сукупність методів, засобів і форм організації навчання, спрямованих на досягнення поставлених дидактичних цілей» [3, с. 9-10].

Щодо адаптації іноземних студентів до навчання у ВНЗ, то науковці акцентують увагу на різних технологіях. Аналізуючи наукові здобутки дослідників, можна виокремити основні технології, що використовують у вишах для адаптації іноземних студентів. Перш за все, це лекції, бесіди, інструктажі. Проте названі технології забезпечують скоріше механічне пристосування іноземних студентів до нової культури, соціуму, закладу освіти через їх вербальність, стереотипність, авторитарність, інструментально-нормативну рецептурність, формування інтелектуального споживача, пасивного виконавця. Л. Колс акцентував увагу на просвітницьких, орієнтовних, інструктажних технологій, реалізація яких доцільна з метою набуття студентами-іноземцями знань про ту культуру, соціум в якому вони живуть та навчаються: *просвітництво* шляхом читання книг, присвячених новій культурі, традиціям, звичкам та звичаям її мешканців; *орієнтування*, яке передбачає ознайомлення з новим соціальним оточенням, його основними ідеями та цінностями шляхом використання посібників, які називають; *інструктаж*, який звертає увагу на можливі проблеми та окремі аспекти пристосування до нового оточення; *тренінг*, який передбачає практичну, орієнтовану на безпосередню взаємодію з представниками нової культури [7, с. 27].

Тому **метою** даної статті є дослідження показників адаптованості студентів-

іноземців до навчання у вищому закладі освіти та вплив інноваційних технологій навчання на успішну адаптацію.

Матеріали і методи. У дослідженні взяли участь 60 іноземних студентів першого курсу медичного факультету Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. За результатами пілотного дослідження була створена анкета адаптивності, в якій перелічуються фактори, які провокують труднощі і негативні емоції у студентів в процесі їх навчання на першому курсі. В анкету адаптивності ввійшли показники фізіологічного дискомфорту, показники суб'єктивного психологічного дискомфорту, соціально-економічні труднощі, труднощі в спілкуванні з однокурсниками і викладачами, труднощі в освоєнні нових форм навчальної діяльності та незадоволеність процесом професійної підготовки у виші. Для вирішення поставленого завдання використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження: (спостереження, бесіда, психодіагностичне дослідженням з використанням методик виявлення нервово-психічної стійкості людини: оцінка ситуативної та особистісної тривожності за методикою Ч. Спілбергера – Ю. Ханіна, визначення особистісної шкали психічної тривожності та визначення особистісного диференціалу.

Результати і обговорення. У процесі проведення бесіди студенти скаржились на брак часу для підготовки до всіх семінарів, швидкий темп начитування лекцій, невідповідність до нових способів сприйняття і переробки інформації, незадоволеність навчанням, нездатність до систематизації знань. Усі ці труднощі супроводжуються фізичною втомою, тривожністю, нездатністю витримувати новий високий темп життя.

Аналіз показників тривожності за методикою Ч. Спілбергера – Ю. Ханіна засвідчив у групі іноземних студентів помірний рівень ситуативної та високий рівень особистісної тривожності. За показником ситуативної тривожності респонденти були розподілені за усіма рівнями вираженості (таблиця 1).

Цей тест є надійним та інформативним способом самооцінки рівня тривожності в даний момент (ситуативна тривожність як стан) та особистісної тривожності як сталої характеристики людини.

Аналіз результатів дослідження за методикою визначення особистісної шкали психічної тривожності показав, що більша частина групи, а саме – 76,69 % мають середній, із тенденцією до високого рівень тривожності, що вказує на схильність до виникнення стану тривоги в ситуаціях оцінки їх компетентності; 23,31 % членів групи мають середній рівень тривожності із тенденцією до низького. Тривожність – індивідуальна психологічна особливість, яка характеризується підвищеною схильністю відчувати неспокій у різних життєвих ситуаціях, у тому числі і тих, які за об'єктивними ознаками не є небезпечними. Існує відмінність між двома видами психічних проявів, які можливо позначити як тривога-стан та тривога-риси, тобто між тимчасовими змінними особливостями та відносно сталою передумовою. Дуже висока реактивна тривожність (стан) викликає порушення уваги, іноді порушення тонкої координації, дуже високий рівень особистісної тривожності (риси) корелює з наявністю невротичного конфлікту, з емоційними і невротичними зривами, а також з психосоматичними захворюваннями.

Таблиця 1

Результати дослідження за методикою Ч. Спілбергера – Ю. Ханіна ($M \pm m$)

Респонденти	Ситуативна тривожність	Особистісна тривожність	Розподіл респондентів по рівнях тривожності							
			Рівні ситуативної тривожності			Рівні особистісної тривожності				
			Низький	Помірний	Високий	Низький	Помірний	Високий		

Іноземні студенти I курсу	24,62±3,46 (помірна)	47,21±2,14 (висока)	20,31%	79,69%	–	–	40,34%	59,66%
---------------------------	-------------------------	------------------------	--------	--------	---	---	--------	--------

Дослідження за методикою визначення особистісного диференціалу, яка відображає суб'єктивні емоційно-семантичні уявлення людини про себе та інших людей, виявило, що для студентів-іноземців I курсу характерними були помірні значення фактора оцінки, які вказували на їх задоволеність власним поведінням, рівнем досягнень, особливостями особистості, на достатній рівень прийняття самого себе. Особливо низькі значення цього фактора в самооцінках в дослідженій групі студентів не спостерігалися. Фактор активності в самооцінках інтерпретувався як свідчення екстравертованості особистості. У групі переважали помірні значення, що свідчили про більш високу активність, товариськість, імпульсивність (таблиця 3).

Таблиця 3

Результати дослідження за методикою визначення особистісного диференціалу

Респонденти	Параметри	Показники		
		Оцінки	Сили	Активності
Іноземні студенти I курсу	M±m	4,96±3,65	4,6±3,42	3,60±2,58
	Розподіл респондентів за категоріями значень	100 % – помірні	19,38 % – високі 80,62 % – помірні	83,30 % – помірні 16,70 % – низькі

Для зниження тривожності та оптимізації адаптації доцільно використовувати такі технології навчання: колективну творчу діяльність, індивідуальні заняття з оволодіння навичками самовиховання й самоосвіти, групові форми навчальних занять, фронтальні бесіди, екскурсії, відвідування музеїв, дискусії, тренінги та ін. Вибір тренінгової роботи щодо формування адаптивності іноземних студентів не випадковий, адже, саме тренінг – це найбільш ефективна технологія розвитку адаптаційного потенціалу завдяки залученню ресурсів людини як суб'єкта діяльності, ефективність якої як адаптаційного засобу [6, с. 329]. Щодо пріоритетів тренінгу, то зазначимо такі його переваги. У тренінговій роботі можуть вдало поєднуватися методи розвитку адаптивності різних рівнів професійного адаптаціогенезу: 1) різноманітні способи регуляції психофізіологічного тону, психоемоційного стану, методи зниження нервово-психічної напруги, що дозволяють протистояти стресу й, відповідно, підвищувати психофізіологічну адаптованість студента; 2) засоби розвитку готовності до майбутньої професійної діяльності (завдяки вбудованим діловим, імітаційно-організаційним іграм, свідомому формуванню адаптивних стратегій тощо), що зумовлює успішність адаптації; 3) групи методів, спрямованих на формування комунікативних якостей особистості, способів соціально-психологічної взаємодії, що сприяє соціально-психологічній адаптованості; 4) засоби розвитку особистісного потенціалу (елементи тренінгу особистісного та професійного зростання), розвитку Я-концепції, що сприяє успішній особистісній адаптованості.

Отже, саме тренінгова технологія дозволяє здійснити формування адаптивності іноземного студента у єдності її складових. У процесі групової взаємодії під час проведення тренінгу відбувається прийняття цінностей і потреб інших. В атмосфері психологічної безпеки та комфорту, у ситуації підтримки та контролю іноземний студент навчається новим умінням, умінням експериментувати з різноманітними стилями мислення та стосунків серед рівних партнерів, виявляє власні поведінкові емоційні стереотипи, й, отримавши зворотний зв'язок, усвідомлює ймовірні помилки у взаємодії з іншими, самодіагностується, самокорегується, саморозвивається. І нарешті, тренінгова група – це «реальний світ у мініатюрі» [4, с. 334], студентський колектив в мініатюрі, в

якому існують ті ж проблеми міжособистісного спілкування, стосунків, зваженості дії, як і в реальному студентському колективі вищого навчального закладу.

Провідне місце у тренінгах мають займати такі методи як творча пошукова діяльність студентів, евристична бесіда, діалог, дискусія, симпозиуми, «мозкова атака», групова й індивідуальна, самостійна робота, метод «круглого столу», метод проєктів, рольові ігри, навчання в співробітництві, драматизація, семінари, диспути, полікультурні колоквіуми, у процесі яких студент здобуває досвід розв'язання проблем, пов'язаних з особливостями взаємодії у полікультурному середовищі і які спрямовані на формування толерантних відносин. Ефективність тренінгів обумовлена їх можливостями: це і формування навичок міжособистісної взаємодії, і розвиток рефлексивних здібностей, зміна стереотипів, що заважають особистості вдало вирішувати нестандартні ситуації у професійній діяльності, адаптуватися до нового середовища, зрештою, це і широкі можливості самореалізації у спілкуванні.

Також застосування інноваційних технологій навчання, таких як: дискусія, форум, дебати, стимуляційні ігри є найбільш оптимальною умовою для висловлення власних поглядів і переконань, аргументованого заперечення, спростовування хибної позиції опонента, формування логіки й доказовості суджень, стислості й точності викладу, відстоювання своєї думки, творчого співробітництва, стимулювання толерантності та рефлексії.

Висновки. Підсумовуючи, можна стверджувати, що адаптація до ВНЗ – це складний і багатофакторний процес, який виражається у студентському адаптаційному синдромі, особливості якого проявляються в залежності від організації навчання у виші і від особистісних особливостей студентів.

Викладач вищого навчального закладу має приділяти значну увагу заходам вчасного виявлення рівня адаптації іноземних студентів і психологічній корекції, як важливому чиннику психологічної підтримки. Уміле використання різноманітних інтерактивних технологій під час організації навчального процесу у вищій школі сприяє успішній адаптації іноземних студентів до навчання.

Перспективами подальших досліджень є апробація зазначених технологій та експериментальна перевірка ефективності інших технологій навчання щодо адаптації іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах.

Література:

1. Довгодько Т. Особливості пропедевтичної підготовки студентів-іноземців та їх психолого-педагогічна адаптація у науковому середовищі вищих навчальних закладів // Реализация традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных студентов в современном высшем учебном заведении : материалы международной научно-методической конференции. - Харьков: НТУ «ХП», 2008. – С. 346-348.
2. Костяк Н.В., Козак Н.В., Паласюк Г.Б. Психолого-педагогічні аспекти адаптації студентів-іноземців до навчання у вищих навчальних закладах України // Медична освіта. – 2002. - № 3, С. 53-56.
3. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
4. Осипова А. А. Общая психокоррекция : учеб. пособие для студ. вузов / Осипова А. А. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 512 с.
5. Першина А.В. Психологічні чинники адаптації студентів до навчання у ВНЗ // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Вип. 5 : збірник наукових праць. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. - 2011. – С. 124-135
6. Реан А. А. Психология адаптации личности. Анализ. Теория. Практика / Реан А. А. – СПб. : Прайм-ЕВРО-ЗНАК, 2006. – 479 с.
7. Kohis L. R. Four Traditional Approaches to Developing Cross-cultural Preparedness in Adults / Kohis L. R. // International Journal of Intercultural Relations. – 1987. –№ 11. – P. 26 – 32.

У статті висвітлені результати дослідження адаптації іноземних студентів I курсу медичного вишу до процесу навчання. Обґрунтовано, що застосування інноваційних технологій навчання є необхідною умовою ефективною адаптації іноземних студентів.

Ключові слова: адаптація, студенти, технології навчання.

В статье раскрыты результаты исследования адаптации иностранных студентов I курса медицинского вуза к процессу обучения. Обосновано, что использование инновационных технологий обучения является необходимым условием эффективной адаптации иностранных студентов.

Ключевые слова: адаптация, студенты, технологи обучения.

The article revealed results of research the adaptation of foreign students' of the first course of medical university to the process of learning. We have proved, that the use of innovative educational technologies is necessary condition of effective adaptation of foreign students.

Keywords: adaptation, students, technology of study.